ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В ЕПОХА НА ПРЕХОДИ: ЗНАНИЯ, ПОЛИТИКИ И УСТОЙЧИВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Марин Маринов – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Съ-Председатели:

Доц. д-р Любка Илиева – Ръководител на катедра
„Икономика и управление на туризма“
Проф. д-р Марияна Божинова

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Любка Илиева – председател
Доц. д-р Петя Иванова
Доц. д-р Тихомир Личев
Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова
Ас. д-р Йоана Константинова

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Доц. д-р Любка Илиева – председател
Доц. д-р Петя Иванова
Доц. д-р Тихомир Личев
Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова

СЕКРЕТАРИАТ

Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова
Ас. д-р Йоана Константинова

ISBN 978-954-23-2652-6

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – СВИЩОВ
ФАКУЛТЕТ „ПРОИЗВОДСТВЕН И ТЪРГОВСКИ БИЗНЕС”
КАТЕДРА „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА”

ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В ЕПОХА НА ПРЕХОДИ: ЗНАНИЯ, ПОЛИТИКИ И УСТОЙЧИВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ

19 – 20 юни 2026 г.

10 ГОДИНИ

Катедра „Икономика и управление на туризма”

Академично издателство „Ценов” – Свищов
2026

Кръглата маса се посвещава на 90-годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов и 10-годишнината на катедра „Икономика и управление на туризма”.

Докладите в сборника са анонимно рецензирани от Редакционен съвет.

Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

© АИ „Ценов“, Свищов, 2026
ISBN 978-954-23-2652-6

СЪДЪРЖАНИЕ

КАТЕДРА „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА“
Десетилетие на академично развитие, научни постижения и професионална реализация
Доц. д-р Любка Илиева 11

ПОЛИТИКИ, РЕГУЛАТОРНИ РАМКИ, ИКОНОМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА В УСЛОВИЯТА НА ТРАНСФОРМАЦИИ

Предизвикателства пред туризма на България
Проф. д-р Стоян Петков Маринов 21

Публични политики за устойчиво управление на обекти на културното наследство
Проф. д-р Маргарита Богданова 31

Политики за развитие на устойчив културен туризъм
Проф. д.н. Таня Парушева 41

Предизвикателства пред туристически сезон 2026
Доц. д-р Красимира Янчева, ас. д-р Христина Сантана 48

Туризъм и геополитически въздействия – географски аспекти
Доц. д-р Тихомир Личев 63

Обществените поръчки в туризма – взаимодействие между знания, политики и устойчиви бизнес решения
Доц. д-р Галина Чиприянова, Красимир Парашкевов 75

Релацията „културен туризъм – културно наследство“
Доц. д-р Пенка Горанова 86

Професионалната счетоводна преценка в туристическите предприятия: между нормативното съответствие и управленската полезност на информацията
Доц. д-р Радосвета Кръстева-Христова, студ. Василена Тодорова, студ. Димитър Димитров, студ. Евелина Радева, студ. Кристиан Иванов 94

Application of Lean Manufacturing Tools in Boxed Solutions for the Tourism Industry
Candidate of Pedagogical Sciences Protsenko Yulia Procenko
Lilya Idrisova, Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD 107

Политики за устойчив туризъм чрез проектно финансиране: Финансова ефективност на общинските инвестиции в инфраструктура
Ас. д-р Димчо Шопов 116

Кризата в Близкия изток – предизвикателства и възможности пред българския туризъм
Ас. д-р Тихомир Драганов.....128

Ролята на европейските програми за развитие на туристическия бизнес в България
Докторант Мария Павлова-Кондрова.....136

Териториална концентрация и регионални различия в развитието на балнео, СПА и уелнес туризма в България
Докторант Антоанета Христова.....144

Местното самоуправление като фактор за развитието на туризма
Докторант Ива Панайотова 156

Институционални и икономически ограничения при трансформацията на земеделски земи за нуждите на туристическата инфраструктура
Докторант Атанас Атанасов.....165

Потенциал за развитие на голф туризма в деветте туристически района на България
Докторант Незифе Бозова.....174

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ, ЗЕЛЕНА И КРЪГОВА ИКОНОМИКА, ГЕОПРОСТРАНСТВЕНИ АНАЛИЗИ И РЕСУРСЕН ПОТЕНЦИАЛ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ

From sustainable to regenerative tourism in the context of the blue economy
Доц. д-р Стефан Райчев 183

Синята икономика и устойчивият туризъм: възможности и предизвикателства
Доц. д-р Добринка Стоянова.....190

Съвременни измерения на социалноикономическата устойчивост в туризма
Доц. д-р Ваня Василева.....199

Развитие на районите през призмата на туризма
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков 207

Концептуализиране на геополитически сензитивни дестинации чрез спортен туризъм: по примера на Голанските възвишения
Доц. д-р Теодора Кирякова-Динева, докторант Уаел Муграби.....216

Изследване на нагласите към екологосъобразните решения в туризма
Гл. ас. д-р Павлин Павлов.....225

Храната като важен компонент на туристическото преживяване
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 236

Връзка между туристическите пътувания и динамиката на потребителските цени в България
Докторант Никола Николов 244

Климатолечението в структурата на здравния туризъм: историческо развитие, научни школи и концептуално моделиране
Докторант Ваня Андонова..... 256

Кандидатурата за Европейска столица на културата като фактор за развитие на целогодишен туризъм в Бургас
Докторант Иван Гаврилов 268

Място на кръговата икономика в туристическия сектор
Докторант Виктория Джамбазка..... 277

ИНОВАЦИИ, ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИНТЕЛИГЕНТНИ РЕШЕНИЯ В ТУРИЗМА И УСЛУГИТЕ

Концептуална рамка за адаптация на туристическата система в условията на дигитална трансформация
Проф. д-р Велина Казанджиева, доц. д-р Георгина Луканова..... 287

Ролята на изкуствения интелект в развитието на смарт туризъм
Доц. д-р Елена Илиева, Павел Нончев 300

Бъдещето на туризма в епохата на преходи: между дигиталното и автентичното
Доц. д-р Любка Илиева..... 310

Приносът на цифровите иновационни мрежи към регионалното развитие
Доц. д-р Евелина Парашкевова..... 322

Детерминанти на онлайн пазаруването на туристически продукти в България
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 333

Влияние на дигиталната трансформация на туристическия пазар върху потребителското поведение
Доц. д-р Ваня Григорова..... 343

Иновационни възможности за развитие на туристическия бизнес – мрежови контекст
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 353

Иновациите в контекста на туроператорската дейност
Доц. д-р Любомира Тодорова 363

Бариери пред дигиталната трансформация в хотелиерството: организационни, технологични и поведенчески аспекти
Гл. ас. д-р Галина Илиева 371

Ролята на дигитализацията в транспортното обслужване на туристите: нови технологии и приложения
Гл. ас. д-р Никола Гайдаров 381

Иновативни бизнес модели в хотелиерството: комбинация между лайфстайл, устойчивост и дигитално присъствие
Гл. ас. д-р Мира Джендова 390

Бизнес планиране в туризма в условията на изкуствен интелект – нови модели и предизвикателства
Гл. ас. д-р Маргарита Мишева 400

Иновационен модел за развитие на културния туризъм
Ас. д-р Йоана Константинова 412

От дигитална автоматизация към екосистемно управление: трансформация на бизнес моделите в хотелиерството
Докторант Агнес Бачева 420

Ролята на социалните мрежи при избора на туристическа дестинация сред младите хора
Студ. Павел Антонов Павлов 430

БИЗНЕС МОДЕЛИ, ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО, ПАЗАРИ И БРАНДИНГ В ТУРИЗМА И СВЪРЗАНИТЕ ИНДУСТРИИ

Развитие на туристическата индустрия в контекста на съвременните предизвикателства
Проф. д-р Цанко Стефанов 439

Българската индустрия и технологичните предизвикателства
Доц. д-р Сергей Найденов, доц. д-р Добрин Ганчев 448

Креативно управление на туристическите преживявания като фактор за конкурентоспособност на туристическите предприятия
Гл. ас. д-р Кристина Шопова 456

Методът на критичната точка в туристическия сектор – възможност за ефективни решения
Гл. ас. д-р Росен Колев 464

За идеята на туризма в луксозната индустрия
Гл. ас. д-р Иво Велинов 474

Културният туризъм: между наследството, преживяването и мотивацията
Гл. ас. д-р Пламен Петров 482

Търговски аспекти на селския туризъм в България
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 490

The Authenticity Paradox in the Age of Generative AI: Exploring the Impact of Synthetic Visual Content on Tourism Destination Branding
Ас. д-р Стелиана Василева 494

Бранд мениджмънт и корпоративна култура в многонационални компании в сектора на бизнес услугите
Докторант Петьо Божинов 503

Въздействие на дигиталните технологии върху трансформацията на туристическите предприятия
Докторант Теодора Попова 512

ХОТЕЛИЕРСТВО, РЕСТОРАНТЬОРСТВО И ТУРИСТИЧЕСКА АГЕНТСКА ДЕЙНОСТ: МОДЕЛИ НА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ

Спортната анимация като фактор в туристическия бизнес
Доц. д-р Стела Касабова, ст. преп. д-р Радослав Николов 523

Счетоводната информация – важен фактор за успешно управление на предприятията в ресторантьорството
Доц. д-р Галя Стоянова Иванова-Кузманова 530

Управление и развитие на туроператорския бизнес – практически аспекти на облагането по ЗДДС и отражението върху рентабилността
Гл. ас. д-р Лиляна Бърдукова 538

Inventory Accounting in Tourism-Related SMES in Cameroon: Challenges for Cost Control and Sustainable Business Models
PhD student Tognang Kouaya Pretta Noella Rosevale 549

Предизвикателства и възможности пред развитието на голф туризма в България
Докторант Ангел Ангелов 557

Устойчивите практики на туристическите агенции в община Варна
Докторант Христина Петрова 566

Кетъринг обслужването като фактор за конкурентоспособността на туристическите събития
Докторант Цветелина Петрова 575

Директните плащания по Общата селскостопанска политика като инструмент за устойчиво развитие на хотелиерството и ресторантьорството
Докторант Снежана Парушева-Ламбева 584

ОБРАЗОВАНИЕ, ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ, ОРГАНИЗАЦИОННА КУЛТУРА, КРИЗИ И АДАПТИВНИ СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ

Знанието и неговото управление в контекста на туризма
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Стела Маринова 599

В преход към приобщаване: туризмът като арена на промяна в условия на различие
Доц. д-р Теодора Кирякова-Динева 609

Музеите като неформална учебна среда
Доц. д-р Петя Иванова, докторант Цветелина Телбис 618

Влиянието на организационната култура върху иновационното представяне на туристическите предприятия
Гл. ас. д-р Надежда Стефанова 627

Practices for developing employer branding in Black Sea coastal tourism
Гл. ас. д-р Христина Филипова, хон. ас. Яна Донева 634

Свищов във впечатленията на посетителите на града (1878–1912)
Преп. д-р Емилия Вачева 643

Финансовата грамотност като фактор за устойчивост на туристическия сектор: структурни ограничения, рискови канали и инструменти за въздействие
Докторант Шенай Шемсиева Раимова 651

Re-thinking sport tourism through stronger physical education and local community engagement
PhD student Wael Mugrabi 665

РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ

Докторант Мария Павлова-Кондрова[1]
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: Настоящият доклад анализира ролята на европейските програми за развитието на туристическия бизнес в България в условията на дигитална трансформация, устойчиво развитие и нарастваща конкурентна среда. Разгледани са основните европейски програми и възможностите за финансиране на туристически предприятия, туристически дестинации и публично-частни партньорства чрез инвестиции в иновации, дигитализация, зелени технологии, енергийна ефективност и развитие на човешкия капитал. Изследването акцентира върху значението на европейското финансиране за модернизацията на туристическата инфраструктура, внедряването на интелигентни решения в туризма и повишаването на конкурентоспособността на туристическите предприятия. Специално внимание е отделено на перспективите за развитие на устойчив, културен, селски и екотуризъм, както и на основните предизвикателства при подготовката, управлението и усвояването на европейските средства. Направен е извод, че европейските програми се утвърждават като ключов фактор за устойчивото развитие, дигитализацията и адаптивността на туристическия сектор в България.

Ключови думи: европейски програми, туризъм, финансиране, устойчиво развитие, туристически бизнес.

Въведение

Туристическият сектор е сред стратегическите отрасли на българската икономика, като създава заетост, стимулира регионалното развитие и допринася за формирането на националния доход. В условията на нарастваща конкуренция, ускорена дигитализация и необходимост от устойчиво развитие европейските програми се превръщат в ключов инструмент за модернизация и повишаване конкурентоспособността на туристическия бизнес. Финансовите механизми на Европейския съюз предоставят възможности за инвестиции в туристическа инфраструктура, иновации, дигитални технологии, екологични решения и развитие на човешките ресурси в туризма (European Commission, 2024).

Съвременният туристически сектор е изправен пред необходимостта от адаптация към динамичните промени в потребителското поведение, развитието на интелигентните технологии и засилващото се търсене на устойчиви и автентични туристически преживявания. Това поставя необходимостта от инвестиции в дигитализация, енергийна ефективност, устойчиво управление на ресурсите и повишаване квалификацията на заетите в туризма.

[1] mkondrova@gmail.com

Настоящият доклад има за цел да анализира значението на европейските програми за развитието на туристическия бизнес в България, основните направления на финансиране и въздействието им върху модернизацията, устойчивото развитие и конкурентоспособността на туристическия сектор.

1. Значение на европейското финансиране за туристическия сектор

Европейските програми играят съществена роля за развитието на туристическия сектор чрез предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за модернизация на туристическата инфраструктура, внедряване на иновации и развитие на устойчиви туристически продукти (Министерство на туризма, 2025). Чрез тях се подпомага повишаването на качеството на туристическите услуги, развитието на дигиталния маркетинг и адаптацията към новите потребителски изисквания.

Особено значение имат програмите, насочени към подкрепа на малките и средните предприятия, които формират основната част от туристическия бизнес в България. Европейското финансиране създава възможности за инвестиции в енергийна ефективност, зелени технологии, интелигентни системи за управление и подобряване на туристическото преживяване.

Дигиталните технологии предоставят възможност за виртуални разходки, добавена реалност и интерактивно представяне на културно-исторически обекти. Това създава нови форми на туристическо потребление и повишава достъпността до туристическите ресурси.

Анализът на основните европейски програми показва, че различните финансови инструменти на Европейския съюз са насочени към специфични потребности на туристическия сектор и предоставят различни възможности за развитие в зависимост от вида на туристическия бизнес.

Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ (ПКИП) 2021–2027 е особено подходяща за малки и средни туристически предприятия, които се стремят към технологична модернизация и дигитализация на услугите. От нея могат да се възползват хотели, семейни места за настаняване, туристически агенции, туроператори, ресторанти и предприятия, предлагащи туристически атракции. Програмата е насочена към внедряване на CRM системи, онлайн резервационни платформи, автоматизация на процесите, дигитален маркетинг и енергийна ефективност (Министерство на иновациите и растежа, 2025). Тя е особено ценна за бизнеси, които желаят да подобрят своята конкурентоспособност и да разширят присъствието си на международните пазари.

Таблица 1
Основни европейски програми с влияние върху туристическия бизнес в България

Програма	Основни направления на подкрепа	Значение за туризма
Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ (ПКИП) 2021–2027	Иновации, дигитализация, технологична модернизация, енергийна ефективност	Подпомага модернизацията на туристическите предприятия и внедряването на дигитални решения
Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027	Туристическа инфраструктура, регионално развитие, културно наследство	Създава условия за развитие на туристически дестинации и подобряване на туристическата среда
Програма „Околна среда“ 2021–2027	Устойчиво управление на ресурси, екологични инвестиции, опазване на природното наследство	Подкрепя развитието на екотуризъм и устойчиви туристически практики
План за възстановяване и устойчивост	Дигитализация, зелена трансформация, енергийна ефективност	Повишава устойчивостта и конкурентоспособността на туристическия бизнес
Програма „Еразъм+“	Образование, мобилност, професионално обучение, международно сътрудничество	Подобрява квалификацията и компетентностите на кадрите в туризма
Програма INTERREG	Трансгранично и междурегионално сътрудничество	Насърчава съвместни туристически продукти и регионален туристически маркетинг
Програма LIFE	Зелени иновации и устойчиво развитие	Подпомага устойчиви туристически инициативи и екологични проекти
Хоризонт Европа	Научни изследвания, иновации, интелигентни технологии	Стимулира внедряването на иновативни решения и smart tourism модели

Източник: разработка на автора

Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027 има по-силно значение за общини, туристически дестинации и публично-частни партньорства. Чрез нея се финансират туристическа инфраструктура, културно-исторически обекти, туристически маршрути, фестивали и развитие на регионални туристически продукти (Министерство на регионалното развитие и благоустройството, 2025). Подходяща е за културен, събитиен, селски и градски туризъм. От програмата могат да се възползват общини, музеи, туристически информационни центрове, местни туристически организации и предприятия, работещи в партньорство с публичния сектор.

Програма „Околна среда“ 2021–2027 е най-подходяща за туристически бизнеси, ориентирани към устойчиво развитие и екологични практики. Това включва екохотели, къщи за гости, предприятия за селски и природен туризъм, паркове, екоцентрове и организации, развиващи екотуризъм. Финансирането е насочено към енергийна ефективност, управление на отпадъци, опазване на природните ресурси и устойчиво използване на туристическите територии. Програмата подпомага туристически предприятия, които изграждат своята конкурентоспособност чрез „зелени“ политики и екологична отговорност.

Планът за възстановяване и устойчивост предоставя възможности за широк кръг туристически предприятия, особено тези, които са засегнати от кризисни процеси и се нуждаят от адаптация към новите условия на пазара (Министерски съвет на Република България, 2024). Най-подходящ е за хотели, ресторанти, СПА и уелнес комплекси, туристически агенции и предприятия, инвестиращи в дигитализация, енергийна ефективност и устойчиво управление. Чрез него се подпомага модернизацията на сградния фонд, внедряването на интелигентни системи за управление и подобряване устойчивостта на бизнеса.

Програма „Еразъм+“ има по-специфично значение за образователните и обучителните организации в туризма, както и за предприятия, които инвестират в човешките ресурси. Подходяща е за университети, професионални гимназии, обучителни центрове, туристически компании и хотели, които участват в международни партньорства, стажове и обучения. Програмата подпомага развитието на професионални компетентности, езикови умения и международен обмен на добри практики в туристическия сектор.

Програмите INTERREG са особено подходящи за туристически бизнеси и организации, разположени в трансгранични и регионални дестинации. Те подкрепят съвместни туристически маршрути, културни инициативи, маркетингови кампании и развитие на регионални туристически продукти. Подходящи са за общини, туристически клъстери, регионални организации и малки туристически предприятия, които работят в партньорство с организации от други държави.

Програма LIFE е насочена към предприятия и организации, които реализират екологични и устойчиви туристически инициативи. Тя е подходяща за екотуристически комплекси, природни паркове, организации за устойчив туризъм и предприятия, които разработват зелени иновации и устойчиви туристически продукти.

„Хоризонт Европа“ е най-подходяща за университети, научни организации, иновативни компании и технологични предприятия, разработващи интелигентни решения за туризма. Програмата подпомага smart tourism, изкуствен интелект, анализ на туристически данни, виртуална реалност и иновации в управлението на туристическите дестинации. Тя е особено

значима за високотехнологични компании и организации, ориентирани към научноизследователска и развойна дейност в туризма.

Анализът показва, че европейските програми предоставят комплексна система за подкрепа на туристическия сектор, като различните инструменти са насочени към специфични потребности на отделните туристически бизнеси. Това създава възможности както за модернизация и дигитализация, така и за устойчиво развитие, повишаване качеството на услугите и развитие на човешкия капитал в туризма.

2. Предизвикателства и перспективи пред усвояването на европейските средства

Паралелно с дигиталната трансформация и засилващото се търсене на автентични туристически преживявания, европейските програми се превръщат в основен инструмент за адаптация и развитие на туристическия бизнес в България. Различните финансови механизми предоставят възможности за развитие на културен, селски, екологичен, балнеоложки и преживелищен туризъм, но същевременно поставят пред предприятията редица предизвикателства, свързани с подготовката, управлението и устойчивостта на проектите.

Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ (ПКИП) 2021–2027 предоставя значителни перспективи за хотели, туристически агенции, туроператори и ресторантьорски предприятия чрез подкрепа за дигитализация, автоматизация и технологично обновяване. Въпреки това част от туристическите предприятия срещат затруднения при подготовката на проектни предложения поради необходимостта от съфинансиране, внедряване на иновативни решения и покриване на изискванията за технологична готовност. За малките семейни хотели и микро предприятията основно предизвикателство остава ограниченият административен и финансов капацитет.

Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027 открива възможности за развитие на културен, събитиен и регионален туризъм чрез инвестиции в туристическа инфраструктура, културно-исторически обекти и туристически маршрути. Особено подходяща е за общини, местни туристически организации и публично-частни партньорства. Предизвикателствата при тази програма са свързани със сложната координация между институциите, продължителните административни процедури и необходимостта от дългосрочно стратегическо планиране на туристическите дестинации.

Програма „Околна среда“ 2021–2027 създава перспективи за развитие на екотуризъм, селски туризъм и устойчиви туристически практики. Подходяща е за екохотели, къщи за гости, природни паркове и туристически комплекси, ориентирани към устойчиво управление на ресурсите. Основните затруднения са свързани с необходимостта от покриване на високи

екологични стандарти, дългия период за възвръщаемост на инвестициите и необходимостта от специализирана експертиза при изпълнението на екологични проекти.

Планът за възстановяване и устойчивост предоставя възможности за модернизация на туристическите предприятия чрез инвестиции в енергийна ефективност, дигитални технологии и устойчиво управление. Подходящ е за хотели, СПА и уелнес комплекси, ресторанти и туристически предприятия, които се стремят към адаптация към новите пазарни условия. Предизвикателствата са свързани с кратките срокове за изпълнение, високите изисквания за отчетност и необходимостта от бърза организационна адаптация.

Програма „Еразъм+“ има важно значение за развитието на човешкия капитал в туризма чрез международна мобилност, професионални обучения и обмен на добри практики. Подходяща е за университети, професионални гимназии, обучителни центрове и туристически предприятия, които инвестират в квалификацията на кадрите. Основен проблем остава ограниченото участие на малки туристически предприятия поради недостатъчна информираност и липса на административен капацитет за международни партньорства.

Програмите INTERREG създават перспективи за трансграничен и регионален туризъм чрез съвместни туристически продукти, културни маршрути и регионален маркетинг. Те са особено подходящи за погранични региони, общини и туристически клъстери. Основните затруднения са свързани с координацията между международните партньори, различията в административните системи и необходимостта от устойчиво управление на съвместните инициативи.

Програма LIFE предоставя възможности за развитие на зелени туристически модели и устойчиви инициативи в туризма. Тя е подходяща за предприятия и организации, ориентирани към екологични иновации, управление на природни ресурси и устойчив туризъм. Основните предизвикателства произтичат от високите изисквания за екологичен ефект и необходимостта от дългосрочна устойчивост на проектите.

„Хоризонт Европа“ подпомага развитието на интелигентен туризъм, иновации и научноизследователска дейност в туристическия сектор. Подходяща е за университети, иновативни компании и технологични предприятия, разработващи smart tourism решения, изкуствен интелект и дигитални туристически платформи. Предизвикателство пред българските организации остава високата конкуренция на европейско ниво и необходимостта от силни международни партньорства и научен капацитет.

Въпреки административните и финансовите затруднения, европейските програми предоставят значителни перспективи за устойчиво развитие на туристическия бизнес в България. Очаква се през програмния период 2021–2027 г. да се засили подкрепата за зеления преход, дигитализацията,

иновациите и устойчивото управление на туристическите ресурси (European Commission, 2024). Това ще стимулира развитието на конкурентоспособни туристически продукти, базирани на местната идентичност, културното наследство и устойчивите бизнес модели.

Заключение

Европейските програми имат ключово значение за развитието и модернизацията на туристическия бизнес в България. Те създават възможности за внедряване на иновации, дигитализация на туристическите услуги, повишаване на конкурентоспособността и развитие на устойчиви туристически продукти, съобразени със съвременните тенденции в международния туризъм (European Commission, 2024). Чрез различните финансови инструменти се подпомагат както туристическите предприятия, така и туристическите дестинации, местните общности и регионалното развитие.

Анализът показва, че програмите на Европейския съюз предоставят разнообразни възможности за различните сегменти на туристическия сектор – хотелиерство, ресторантьорство, туроператорска дейност, културен, селски, екологичен и балнеоложки туризъм. Особено значение придобиват инвестициите в дигитални технологии, устойчиво управление на ресурсите, енергийна ефективност и развитие на човешкия капитал (Министерство на туризма, 2025). Това създава предпоставки за изграждане на по-устойчив, иновативен и адаптивен туристически бизнес.

Наред с положителните ефекти обаче туристическите предприятия се сблъскват и с редица предизвикателства, свързани с административната тежест, необходимостта от съфинансиране, сложните процедури и ограничения административен капацитет. Това поставя необходимостта от по-ефективна координация между институциите, подобряване на информационната обезпеченост и повишаване на проектната подготовка на туристическия бизнес.

В бъдеще ролята на европейските програми ще продължи да бъде определяща за устойчивото развитие и конкурентоспособността на туристическия сектор в България. Очаква се да се засили подкрепата за зеления преход, интелигентния туризъм, дигитализацията и устойчивото управление на туристическите ресурси (Министерски съвет на Република България, 2024). Успешни ще бъдат онези туристически дестинации и предприятия, които успяват да интегрират технологичните иновации, без да губят своята локална идентичност, културно наследство и автентичен характер. Именно балансът между иновации, устойчивост и автентичност ще се превърне в основен фактор за бъдещото развитие на туризма в България.

Използвана литература

European Commission. (2024). *EU funding programmes 2021–2027*. European Commission. https://commission.europa.eu/

Министерство на иновациите и растежа. (2025). *Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021–2027*. https://www.mig.government.bg/

Министерство на регионалното развитие и благоустройството. (2025). *Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027*. https://www.mrrb.bg/

Министерство на туризма. (2025). *Възможности за финансиране на туризма в България*. https://tourism.government.bg/

Министерски съвет на Република България. (2024). *План за възстановяване и устойчивост на Република България*. https://www.nextgeneration.bg/

THE ROLE OF EUROPEAN PROGRAMS FOR DEVELOPMENT OF TOURISM BUSINESS IN BULGARIA

PhD student Maria Pavlova-Kondrova[2]
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Abstract: The present paper analyzes the role of European programmes in the development of the tourism business in Bulgaria in the context of digital transformation, sustainable development and an increasingly competitive environment. The study examines the main European programmes and funding opportunities for tourism enterprises, tourist destinations and public-private partnerships through investments in innovation, digitalization, green technologies, energy efficiency and human capital development. Special attention is paid to the importance of European funding for the modernization of tourism infrastructure, the implementation of smart solutions in tourism and the enhancement of the competitiveness of tourism enterprises. The paper also highlights the prospects for the development of sustainable, cultural, rural and ecotourism, as well as the main challenges related to the preparation, management and absorption of European funds. It is concluded that European programmes are becoming a key factor for the sustainable development, digitalization and adaptability of the tourism sector in Bulgaria.

Keywords: European programmes, tourism, funding, sustainable development, tourism business.

[2] mkondrova@gmail.com